

Els màsters oficials inicien la reforma estructural promoguda per l'EEES

Un dels eixos per a l'harmonització de l'educació superior a Europa és l'adaptació de les titulacions a una nova estructura basada en dos títols, un a continuació de l'altre: grau i postgrau o màster. La durada total dels dos títols s'ha establert en 300 crèdits europeus, la qual cosa comporta, en general, la reducció del temps de formació de l'estudiant per obtenir el primer títol. Per implementar aquesta estructura hi ha un termini fixat en l'any 2010. La majoria de països europeus ja s'han adaptat a la nova estructura amb una distribució majoritària de 180 crèdits per al grau i 120 per al màster. A Espanya l'adaptació estructural s'ha iniciat enguany amb l'establiment dels màsters oficials, sense haver fixat el nombre de crèdits que conformaran el grau. No cal dir que començar el canvi per la segona etapa ha complicat un procés que ja és, per si mateix, complex.

D'altra banda, ha estat revisat el marc legal que regula l'establiment dels programes oficials de postgrau (POP) i les competències que tenen les comunitats autònomes en l'aprovació dels nous títols, i la nova versió que atorga més competències a les comunitats autònomes ha estat publicada a final d'any, un cop iniciat el procés de proposta dels POP. L'elaboració de les propostes s'ha fet, doncs, en un marc legal no prou ben definit.

El DURSI, en el marc del Consell Interuniversitari de Catalunya, va establir el passat mes de setembre els criteris de programació i de finançament dels estudis oficials de postgrau, com també el procediment, el tipus de memòria que calia preparar per sol·licitar-ne l'autorització i el calendari per a la presentació i l'aprovació de les propostes de POP per al curs 2006-2007. Paral·lelament, va encarregar a **AQU Catalunya**, tenint en compte les competències que li atorga la LUC, l'emissió d'un informe sobre l'adequació de les propostes presentades per les universitats.

Per emetre l'informe, l'Agència ha tingut en consideració bàsicament els requisits establerts pel DURSI, els estàndards de qualitat aprovats per **AQU Catalunya** i els principals referents internacionals en allò que fa referència als aspectes acadèmics. En aquest mateix butlletí es publica un article que descriu i analitza el procediment d'avaluació aplicat.

Després d'analitzar més d'un centenar de POP, que contenen més de dues-centes propostes de màsters, i malgrat l'experiència positiva que ha representat el Pla pilot d'adaptació a l'Espai europeu d'educació superior (EEES), es troba a faltar una etapa de transició que faciliti la reflexió. Les universitats han fet un esforç considerable per presentar propostes de nous màsters oficials per iniciar el proper curs i, a pesar d'algunes mancances, hi ha un nombre remarcable d'encerts. Ara bé, el nombre de propostes fetes és força elevat i en molts casos han estat preparades amb molta celeritat. Això explica que una part important de programes de postgrau no aprofitin prou la possibilitat de compartir mòduls dins un POP, o que un bon nombre de propostes no aprofundeixi prou en alguns aspectes fonamentals. Les mancances més freqüents fan referència al tipus d'estudiant a qui va dirigit el màster, l'admissió d'estudiants i el reconeixement d'aprenentatges previs, la transportabilitat del títol en l'àmbit de l'EEES, la demanda social, el perfil de competències o les característiques del projecte final o del pràcticum. Una novetat interessant, però que caldrà millorar pel que fa als aspectes administratius i legals, són els màsters interuniversitaris. Per al proper curs també es presenten dubtes sobre la possible sostenibilitat d'alguns màsters oficials que conviuran amb altres ofertes semblants procedents dels estudis de doctorat.

Per donar resposta a la petició del DURSI, **AQU Catalunya** ha hagut de treballar també amb gran celeritat. Per complir el calendari establert, hem disposat d'un mes i tres dies per emetre els informes. Hi han participat prop de 50 experts, i la Comissió Específica per a l'Avaluació de les Titulacions i Programes (ATP), que ha revisat les avaluacions, ha validat el procediment i ha emès breus informes de cadascun dels màsters presentats.

L'esforç ha estat gran per part de tots, i des d'aquí voldria agrair la disponibilitat i la bona feina feta pels qui han col·laborat en l'avaluació, la qual té com a objectiu contribuir a una millor integració del sistema universitari català en l'EEES.

Gemma Rauret Dalmau,
directora d'**AQU Catalunya**

Sumari

■ Pàgina 2

L'Informe 2004 aprofundeix en els eixos d'actuació d'**AQU Catalunya**

■ Pàgines 4 - 5

La implantació de les noves titulacions de postgrau

■ Pàgina 7

El perfil del professorat acreditat: l'edat

■ Pàgina 3

El Taller de Girona reflexiona sobre els programes oficials de postgrau

■ Pàgina 6

El compromís d'**AQU Catalunya** amb la qualitat

■ Pàgina 8

Horitzó 2050

Redacció d'AQU Catalunya

L'Informe 2004 aprofundeix en els eixos d'actuació d'AQU Catalunya

AQU Catalunya ha publicat l'*Informe 2004. Procés d'avaluació de la qualitat del sistema universitari a Catalunya*, document que recull els resultats de les activitats d'avaluació de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya realitzades durant l'any 2004: 34 titulacions, el procés de transició al mercat laboral i el professorat universitari. Per primera vegada, l'informe presenta un nou enfocament basat en els

eixos en què es concreten les actuacions d'AQU Catalunya —el foment de la cultura de la qualitat, els programes d'avaluació i els nous enfocaments d'avaluació davant de l'Espai europeu d'educació superior (EEES)—, i aprofundeix en cadascun dels aspectes que els defineixen.

Així, les principals recomanacions de l'*Informe 2004* s'estructuren a partir dels tres eixos d'actuació esmentats:

El foment de la cultura de la qualitat

- **Treball conjunt.** Les actuacions d'AQU Catalunya se centren en el foment i l'impuls de la cultura de la qualitat en el sistema universitari català, gràcies a la feina conjunta amb responsables acadèmics i comunitat universitària. L'establiment dels aspectes clau de la gestió de la qualitat i de la seva consolidació requereix més que mai, en el marc del procés d'adaptació a l'EEES, el treball conjunt d'acadèmics, professorat, alumnat i PAS.

Els programes d'avaluació

- **Consolidació de la cultura de la qualitat.** D'acord amb els estàndards europeus, cal que les universitats adequin les seves estructures d'assegurament de la qualitat i reforcin el personal amb la responsabilitat i la formació adients perquè donin suport a l'establiment i el manteniment dels sistemes d'assegurament de la qualitat.
- **Participació de la comunitat universitària.** La participació és un element cabdal per assegurar l'èxit de l'avaluació. Així, per bé que s'han assegurat els mecanismes formals de participació i comunicació dels processos (enquestes, reunions, etc.), es constata la necessitat d'emprendre accions per implicar més el professorat, l'alumnat i el PAS en el nou repte d'integració a l'EEES.
- **Transparència del sistema.** Cal destacar que un dels principals assoliments en el desenvolupament del programa d'avaluacions ha estat la generació de mecanismes de

recollida i processament de dades. Cal aprofundir en l'ús d'aquestes dades per a la presa de decisions i en la transparència dels procediments emprats.

- **Millora contínua.** Cal una implicació més gran dels responsables en la visibilitat dels resultats de les avaluacions i cal tancar el cercle planificació-avaluació-millora, és a dir, s'ha de fer èmfasi en la millora contínua i disposar d'una política i d'uns mecanismes que ho facilitin.

Els nous enfocaments d'avaluació davant de l'EEES

- **Dinamisme.** Els reptes de l'adaptació a l'EEES exigeixen dinamisme i eficàcia. El pla pilot impulsat a Catalunya pel DURSI i les universitats ha suposat un pas endavant en el procés d'integració europea i situa el sistema universitari català en una posició capdavantera.
- **Planificació i cura en les actuacions.** Cal dissenyar un calendari d'adaptació de les titulacions a l'EEES que sigui realista i viable, i evitar una transformació general en un període massa breu i que els resultats se'n ressentin.
- **Referents internacionals d'acreditació.** Hi ha la necessitat de disposar de mecanismes d'acreditació basats en estàndards de qualitat. Prenent com a referència estàndards internacionals dels països amb més tradició en avaluació, des d'AQU Catalunya s'han elaborat els estàndards d'acreditació dels programes de grau i màster. Així, en el marc del projecte pilot que impulsa el DURSI, l'acreditació que emeti l'Agència partirà d'una metodologia homologable en el marc europeu i serà el resultat d'un procés d'experimentació prèvia.

- **Disseny de titulacions: punt clau per a la seva qualitat.** La qualitat del procés d'ensenyament-aprenentatge depèn, en gran manera, del disseny del programa de formació. Es recomana que el disseny del perfil de formació posi l'èmfasi en els assoliments dels graduats, prevegi una participació més activa de l'alumnat i reforci la coordinació de matèries, per tal que s'assoleixin les competències transversals a partir d'una anàlisi aprofundida del temps que necessita un estudiant mitjà per completar el pla de formació.

AQU Catalunya, com a servei públic en l'àmbit de l'educació superior, ret comptes cada any a la societat amb l'informe anual d'avaluació, mitjançant el qual, a banda de proporcionar informació sobre la qualitat de les titulacions avaluades, aporta elements de discussió sobre el nivell de desenvolupament de l'educació superior i els últims esdeveniments i novetats que tenen lloc en aquest àmbit.

Des que va iniciar la seva activitat l'any 1996, AQU Catalunya ha avaluat 288 titulacions, 26 departaments i 21 processos o serveis, i ha fet 16 avaluacions de seguiment de plans de millora i l'avaluació externa d'11 programes de doctorat. Així, més del 60% de l'oferta formativa de les universitats catalanes ja ha estat avaluada com a mínim una vegada.

Redacció d'AQU Catalunya

El Taller de Girona reflexiona sobre els programes oficials de postgrau

Els passats dies 19 i 20 d'octubre es va celebrar a Girona la setena edició dels tallers de reflexió i debat d'AQU Catalunya que, organitzats conjuntament amb la Universitat de Girona, es van centrar en l'anàlisi dels programes oficials de postgrau (POP), tema de màxima actualitat dins el context universitari català d'adaptació de les titulacions a l'Espai europeu d'educació superior (EEES).

Durant dues jornades, els responsables de l'elaboració dels POP de les universitats catalanes, del DURSI i d'AQU Catalunya van debatre sobre els aspectes clau d'aquests programes en un taller que perseguia un triple objectiu:

- Analitzar la política i el context en què els responsables universitaris han d'elaborar les propostes de POP.
- Promoure la reflexió en grup per tractar les diferents perspectives que envolten l'elaboració dels POP —les implicacions en la política universitària, la materialització de bones pràctiques en gestió i el disseny de competències.
- Plantejar l'avaluació i l'acreditació dels POP per part de les agències d'avaluació.

A continuació es presenten, a partir d'aquests tres punts i a grans trets, les conclusions generals que es van poder extreure dels treballs dels participants del Taller de Girona.

Política i context. La posada en marxa dels POP representa una oportunitat per ajustar l'actual mapa d'ensenyaments a Catalunya. D'altra banda, cal preveure un temps per a l'assaig que sigui prou flexible. Això suposa disposar de l'elasticitat necessària per poder reajustar les propostes inicials, però també establir els mecanismes necessaris per informar la societat dels canvis en l'oferta d'ensenyaments.

La menció de qualitat en els POP es considera una condició desitjable però no suficient. En qualsevol cas hi va haver un consens entre tots els participants del Taller de Girona a fer una atenció especial en dos àmbits:

- **La qualitat del professorat.** Cal establir polítiques pensades per impulsar els equips docents associats als POP, que superin, per tant, el marc del professor individual en afavorir la coordinació. Així mateix, cal trobar mecanismes que permetin la contractació de professorat de qualitat i amb experiències acadèmiques i professionals diverses, especialment en el cas de col·laboradors externs.
- **La qualitat de l'alumnat.** S'ha constatat l'emergència d'un nou perfil d'estudiant, tant pel que fa al seu origen, dedicació i trajectòria prèvia com per la seva realitat sociolaboral. L'atenció a aquest nou perfil d'estudiant no ha de representar, en cap cas, una reducció en el nivell de qualitat ni d'exigència acadèmiques. En aquest context, caldrà preveure l'establiment de criteris de selecció d'acord amb el tipus de postgrau al qual optin els estudiants.

Perspectives que envolten l'elaboració dels POP. La gestió que demana el nou marc és complexa. Així mateix, les diverses fases del procés d'implantació dels nous títols poden exigir models i estructures organitzatives diferents en cada moment. Caldrà, però, tenir en compte les estructures que ja funcionen a l'hora d'introduir aquestes modificacions, i determinar si és convenient superar les fronteres de les unitats orgàniques existents.

Benvinguda i presentació del Taller de Girona, Sala de Graus de la Facultat de Lletres de la UdG

Cal que la gestió tingui en consideració la diversitat curricular dels programes i els diferents itineraris, tant des del punt de vista d'optativitat i personalització del currículum com d'atenció a l'usuari. Les bones pràctiques de gestió hauran d'assegurar la llibertat de l'estudiant per al disseny del seu currículum.

En relació amb el disseny dels POP, es considera convenient que el disseny del pla docent parteixi del perfil de formació, després que aquest s'hagi sotmès a consulta. Una altra qüestió d'especial rellevància en el disseny dels POP és el reconeixement de les competències prèvies. La procedència dels estudiants dels postgraus es diversifica, no tan sols pel que fa a les titulacions de les quals provenen, sinó perquè també poden ser persones que estan treballant. Per això caldrà pensar en mecanismes que valorin el perfil d'accés i, en el cas que hi hagi mancances, establir mòduls de compensació i mecanismes de convalidació.

Pel que fa a l'avaluació del perfil de formació, hi ha consens en el fet que no és factible avaluar les competències en tots els mòduls, ja que aquestes competències es treballen en més d'un mòdul. Per tant, caldrà que la seva avaluació es faci transversalment en diferents mòduls.

Avaluació i acreditació dels POP. Els participants del Taller van concloure que cal establir mecanismes que assegurin la qualitat dels POP: la posada en marxa d'aquests programes representa una oportunitat única de planificar l'assegurament de la qualitat i les propostes abans que es posin en funcionament, cosa que en facilitarà l'avaluació i l'acreditació posteriors.

Josep Grifoll Saurí, cap de l'Àrea d'Avaluació de la Qualitat d'**AQU Catalunya**

La implantació de les noves titulacions de postgrau

Amb independència del grau d'autonomia universitària a l'hora de plantejar la seva oferta de formació, i també de les regulacions, criteris de programació i finançament per part de l'Administració, és indubtable que el reconeixement (oficial o públic) de l'oferta d'ensenyaments universitaris aconsella la implantació de mecanismes que en garanteixin la qualitat.

Fins ara l'assegurament de la qualitat de les titulacions catalanes, especialment de les que rebien la consideració d'oficials, s'efectuava tenint en compte un ordenament d'àmbit estatal que partia d'una homologació *ex ante*. Si bé és cert que recentment s'havien anat incorporant mecanismes d'avaluació *ex post*, cal dir que aquests no han estat de moment orientats a l'acreditació o la "rehomologació". De fet, el procés d'homologació per als ensenyaments oficials ha descansat principalment en l'existència d'un catàleg previ.

Si bé encara resten qüestions per resoldre en relació amb els ensenyaments universitaris de grau, aquells que donen el primer accés al món laboral, el panorama europeu que s'obre per a les titulacions de postgrau és francament obert, o així s'hauria d'entendre. De fet, sembla clar que l'Espai europeu d'educació superior (EEES) afavoreix tant la diversitat en l'oferta formativa de postgrau com la promoció de la cooperació entre diferents universitats europees a l'hora d'impartir un mateix ensenyament.

D'altra banda, cal ser conscient que l'EEES demana un esforç important per tal d'incorporar un llenguatge europeu comú en l'àmbit de la qualitat. I, en aquest sentit, la garantia de la qualitat situa l'accent tant en el disseny com en els productes que s'obtenen de la seva aplicació. Això ens allunya de la tradicional comprovació *ex ante* en què els títols segueixen un determinat catàleg oficial fixat.

Evidentment, l'existència d'un marc regulador estatal o nacional per a les titulacions oficials ha de ser tingut en compte en els mecanismes de garantia de la qualitat que estableixi **AQU Catalunya**, però cal tenir present que, més enllà del caràcter oficial o no de les titulacions, els elements substancials de l'assegurament de la qualitat provenen de criteris fixats per l'EEES per tal d'afavorir la comparabilitat i la compatibilitat dels ensenyaments a escala europea.

Des de la primera experiència en l'àmbit de l'EEES —el Pla pilot d'adaptació de les titulacions—, el treball d'**AQU Catalunya** ha anat encaminat a dotar el sistema universitari de Catalunya d'elements que, sent adaptables a regulacions d'àmbit proper, responguin a la lògica europea. Així, els primers resultats derivats del Pla pilot van ser l'elaboració d'una guia per al disseny de noves titulacions en el marc de l'EEES i l'aprovació d'un conjunt d'estàndards, semblants als aplicats en altres països europeus, necessaris per a l'acreditació dels nous ensenyaments.

Probablement, no siguem prou conscients del canvi de perspectiva que tot això representa. Una mirada retrospectiva ens fa veure que el salt efectuat des de l'homologació *ex ante* fins al plantejament actual és enorme. Partint d'unes possibilitats més grans d'autonomia universitària, en línia amb el que succeeix en

altres països europeus, s'ha passat, doncs, d'una descripció molt general dels programes de formació que segueixen unes directrius a un disseny de l'oferta formativa molt més exhaustiu. Per posar uns exemples, ara es consideren de manera detallada les competències que han d'assolir els graduats, però també aspectes com ara l'enfocament ensenyament-aprenentatge, els mètodes d'avaluació de les competències, els referents internacionals associats o els mecanismes de garantia de qualitat.

Davant de la implantació de les noves titulacions de postgrau, i en concret en relació amb l'avaluació de les sol·licituds que les universitats han fet arribar al DURSI, el treball d'**AQU Catalunya** ha consistit a adaptar la metodologia desenvolupada en el Pla pilot, amb la idea, en primer lloc, de contribuir a la concreció d'un model de sol·licitud al DURSI per a programes oficials i ensenyaments que tinguin en compte els elements clau per al disseny inicial i, en segon lloc, d'identificar des d'**AQU Catalunya** aquells criteris de disseny imprescindibles que haurien de garantir la qualitat de noves titulacions en el seu punt de partida.

La identificació d'aquests criteris mínims ha estat aprovada per la Comissió Específica per a l'Avaluació de les Titulacions i Programes (ATP), que depèn de la Comissió d'Avaluació de la Qualitat de **AQU Catalunya**, i ha tingut en consideració els resultats de la coordinació que en aquest àmbit hi ha hagut amb les altres agències de l'Estat.

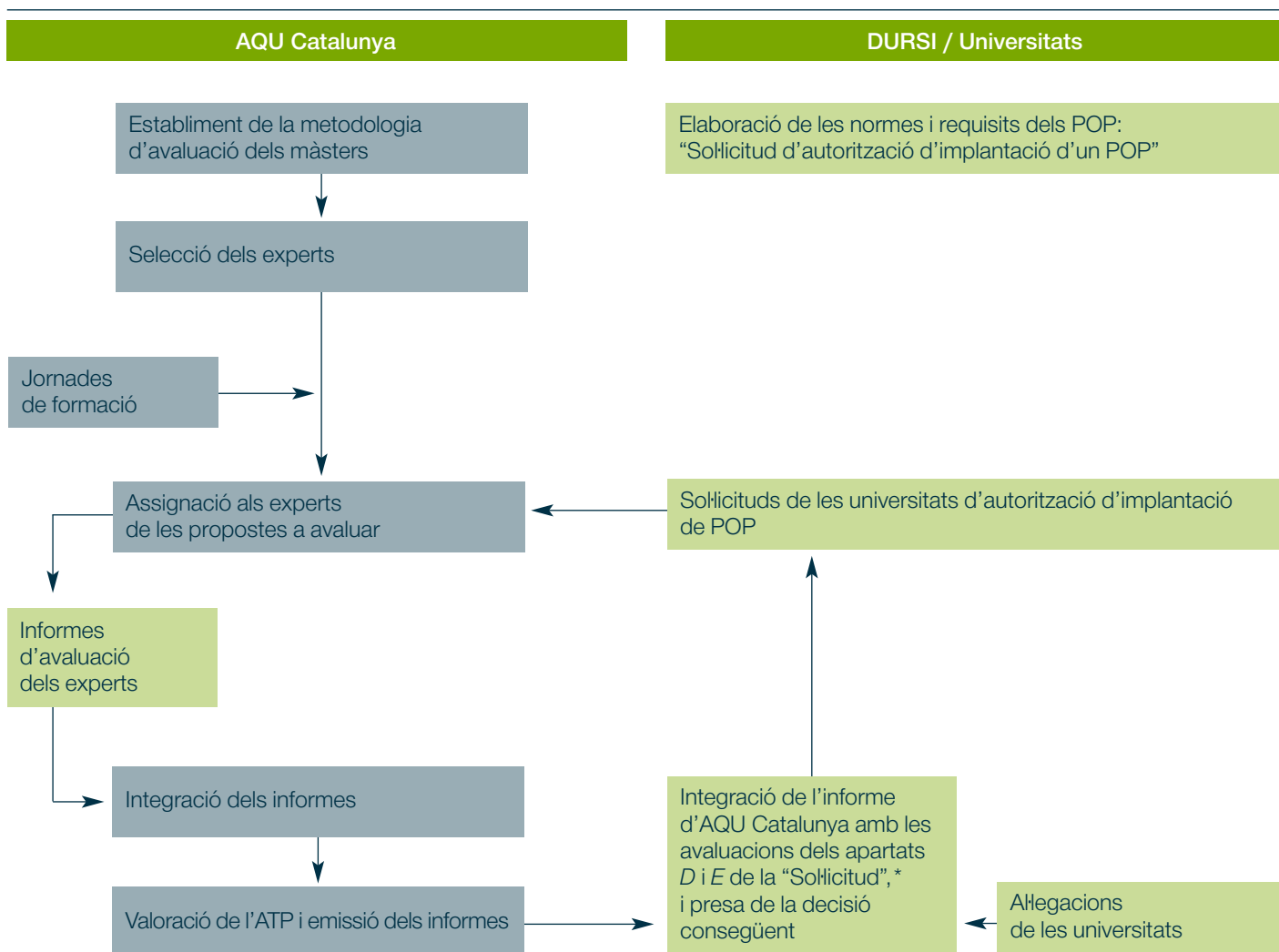
És important tenir present que la feina d'avaluació de la qualitat de **AQU Catalunya** ha estat centrada en els títols, més que no pas en els programes. Això ha estat degut a diverses raons: la primera, la necessitat d'assegurar la qualitat del producte que s'ofereix directament als estudiants i a la societat, però també perquè els programes presentaven estructures molt diverses, que sovint responien a recursos i polítiques internes de cada universitat.

Atesa la centralitat dels ensenyaments en aquesta avaluació, la mateixa ATP va establir un perfil d'avaluadors externs que tenia en compte l'expertesa en els diferents camps disciplinaris i l'experiència en processos de convergència europea i d'avaluació d'ensenyaments. Han estat prop de 50

professors i professores universitaris de Catalunya i també de fora de Catalunya que han efectuat, per parelles, l'avaluació de la qualitat dels títols inclosos en les sol·licituds de POP. Aquesta avaluació per experts ha disposat d'un protocol que recollia tots els criteris de disseny establerts en la sol·licitud, alhora que n'assenyalava els imprescindibles. Els experts avaluaven tant la presència o l'absència d'informació relativa a cada criteri com la seva adequació.

Un cop rebudes les avaluacions efectuades pels experts, l'ATP feia una nova avaluació de la sol·licitud partint tant de la informació tramesa per la universitat com dels informes dels experts. Aquesta fase finalitzava amb l'emissió d'un informe consensuat de l'ATP per a cadascun dels títols oficials de postgrau.

Considerant que l'avaluació de la qualitat és un dels mecanismes per a la presa de decisions del DURSI respecte dels POP i dels màsters inclosos, l'ATP va considerar adient classificar les propostes de títols de màster en quatre àmbits: els que rebien, d'acord amb la informació presentada, un informe favorable; els que eren favorables però amb recomanacions de millora; els que tenien l'emissió d'informe favorable condicionada a canvis; i, finalment, els que rebien una valoració desfavorable. Això s'ha fet per a 210 títols d'ensenyaments que s'han presentat per començar a impartir-se el proper curs 2006-2007.

*Els apartats D (recursos) i E (cost) de la "Sol·licitud d'autorització d'implantació d'un POP" són directament avaluats pel DURSI. Els apartats A (aspectes de caràcter general i organitzatiu), B (justificació de cada estudi) i C (aspectes acadèmics) són avaluats per AQU Catalunya.

Maria Giné Soca, cap de l'Àrea de Planificació i Comunicació d'AQU Catalunya

El compromís d'AQU Catalunya amb la qualitat

Avui en dia gairebé totes les organitzacions inclouen la paraula qualitat dins les seves cartes de presentació. Aquesta paraula s'ha convertit en un factor bàsic: o es té o difícilment genera confiança una organització que no ofereix un producte o un servei de qualitat. Malauradament, sovint trobem exemples en què la paraula està buida de significat, perquè darrere seu només hi ha una declaració de bones intencions que a l'usuari final de ben poc li serveixen. Donar sentit a la paraula qualitat dins una organització no és una tasca senzilla, ja que, si es vol fer bé, requereix molt d'esforç, i sobretot compromís, de totes les persones que hi treballen i/o hi col·laboren.

Per a **AQU Catalunya** treballar amb qualitat vol dir, principalment, implantar sistemes dins l'organització que permetin definir i analitzar regularment el seu funcionament per tal d'impulsar la millora contínua. Treballar amb qualitat no vol dir que no hi hagi errors o que no es puguin millorar les activitats que es realitzen; treballar amb qualitat és com treballar amb una xarxa de seguretat que minimitza els riscos que es desprenen del funcionament de qualsevol organització i ajuda a la presa de decisions, ja que periòdicament se n'analitza el funcionament a partir de tots els *inputs* interns i externs recollits.

A hores d'ara es pot afirmar que aquesta entitat posseeix una experiència de gairebé una dècada impulsant la qualitat de les seves actuacions amb més o menys encert. I la prova n'és la seva trajectòria: recordem que ha estat la primera agència de les seves característiques a aconseguir, l'any 2000, ser certificada per la norma ISO 9000.

Recentment, el Consell de Direcció ha aprovat la nova política de qualitat d'**AQU Catalunya** —pot ser consultada al web corporatiu—, en la qual manifesta l'absolut compromís amb la qualitat de les seves activitats i del seu funcionament, compromís que concreta en tres grans instruments amb què **AQU Catalunya** ha de treballar. Recordem que els dos primers són l'evolució natural dels que ja es van implantar:

- Els principis establerts en el Codi ètic, els quals marquen el comportament de les persones que treballen o que actuen en nom de l'entitat. Aquest document està actualment en procés de revisió.
- El sistema de gestió de la qualitat intern, basat en la norma internacional de gestió de la qualitat ISO 9001:2000, en el qual es descriu el funcionament i la gestió de la qualitat de les activitats desenvolupades per **AQU Catalunya**. Aquest instrument està en fase de preparació per a la certificació.
- I, finalment, un nou instrument, l'avaluació externa d'**AQU Catalunya** d'acord amb el mètode europeu, amb l'objectiu d'alinear l'entitat amb la construcció del nou Espai europeu d'educació superior (EEES). Aquest instrument, que consisteix a avaluar la qualitat des d'un punt de vista més tècnic i conceptual que no pas de gestió, està en fase de desenvolupament.

En el cas d'**AQU Catalunya**, la paraula qualitat té significat: primer perquè, dins la cultura de l'organització, la qualitat és un valor intrínsec que es va incorporar de manera natural quan es va crear l'estructura organitzativa; segon perquè **AQU Catalunya** té capacitat per crear i fer evolucionar els instruments d'anàlisi i d'avaluació de la seva activitat; i, finalment, perquè les persones que treballen i/o que col·laboren amb **AQU Catalunya** són professionals preparats per desenvolupar les responsabilitats que se'ls encomana i se senten compromesos a realitzar una feina amb les màximes garanties de qualitat.

No és una tasca fàcil treballar amb instruments de qualitat i d'avaluació contínua dins la mateixa organització. El compromís per prestar un bon servei a la societat i la il·lusió per la feina ben feta fan, però, que valgui la pena.

10 anys d'AQU Catalunya

El proper 29 d'octubre de 2006 **AQU Catalunya** commemora el seu desè aniversari. Per tal de celebrar aquesta fita, i sota el lema "10 anys de compromís amb la qualitat universitària", **AQU Catalunya** vol posar en marxa un seguit d'accions que tenen com a objectiu reconèixer l'esforç que l'Administració i les universitats catalanes han realitzat en l'impuls de la qualitat universitària i celebrar aquests deu anys de compromís d'**AQU Catalunya** amb la qualitat del sistema universitari català.

*10 anys
de compromís
amb la
qualitat universitària*

Josep Manel Torres Solà, cap de l'Àrea de Professorat i Recerca d'AQU Catalunya

El perfil del professorat acreditat: l'edat

Amb la voluntat de continuar aprofundint en la descripció dels resultats obtinguts en l'emissió dels informes per a professorat lector i professorat col·laborador i d'acreditacions de recerca i de recerca avançada, s'han estudiat les edats mitjanes d'acreditació de les persones sol·licitants. Fins ara **AQU Catalunya** ha completat vuit convocatòries d'informes, amb un total de 4.988 sol·licituds rebudes (2.916 de col·laborador i 2.072 de lector), i quatre convocatòries d'acreditacions, amb 1.624 sol·licituds rebudes (1.192 de recerca i 432 de recerca avançada).

La taula mostra els percentatges d'èxit i les edats mitjanes per a les diferents figures de professorat que acredita **AQU Catalunya**. En general, les edats mitjanes estan per sobre d'allò que caldria esperar com a òptimes per a l'accés a les diferents categories, especialment en els casos de professorat col·laborador i professorat lector. L'elevada edat d'acreditació ve condicionada per l'elevada edat de les persones sol·licitants i no s'observa que l'edat sigui un factor determinant a l'hora d'obtenir un informe favorable o una acreditació.

No obstant això, sí que s'observa que el percentatge de professorat col·laborador informat favorablement és significativament inferior a la mitjana en les edats inferiors a 30 anys (entre els 26 i els 30 anys la taxa d'èxit és del 43%, més de 20 punts inferior a la mitjana). La causa fonamental rau en la inexperiència docent de les persones sol·licitants, atès que la trajectòria docent universitària és un dels aspectes amb més pes en l'avaluació d'aquesta figura. Tot i no ser un requisit per obtenir l'informe favorable per a professorat col·laborador, el fet de ser doctor és un mèrit formatiu important. De fet, totes aquestes persones han estat informades favorablement, cosa que representa el 30% del total de persones sol·licitants.

D'altra banda, les elevades edats d'acreditació són el reflex de la gran massa de professorat amb una llarga trajectòria universitària amb contractes no estables. Després de gairebé 5.000 avaluacions de professorat lector i col·laborador i de 1.600 de recerca i recerca avançada, caldria esperar una disminució en l'edat mitjana d'acreditació. Aquest descens, però, només comença a intuir-se en la darrera convocatòria. Tot i que lleuger, és més acusat en el cas de professorat lector i agregat (acreditacions de recerca) que en el cas de professorat col·laborador i catedràtics (acreditacions de recerca avançada). El manteniment de l'edat mitjana d'acreditació després de dos anys i mig demostra que encara hi ha un nombre important de professors i professores a la universitat amb contractes no estables de llarga trajectòria i que encara no s'han presentat a les acreditacions.

Per àmbits, s'observa com per a totes les figures contractuals és el professorat de l'àmbit de Ciències el que s'acredita a una edat més baixa, i el de Ciències Mèdiques i de la Salut el que ho fa a una edat més elevada, a causa, probablement, de les diferents trajectòries investigadores i professionals que es donen en aquests dos àmbits.

Finalment, pel que fa a les edats de contractació, s'observa que coincideixen amb les edats mitjanes d'acreditació. El nombre de persones acreditades per **AQU Catalunya** contractades per les universitats públiques, però, encara és baix i oscil·la entre el 7% d'agregat i el 20% de professorat lector. Caldria esperar que es formalitzin nous contractes durant els propers mesos per treure'n conclusions més definitives.

Figura	Èxit	Edat mitjana de les persones sol·licitants	Edat mitjana de les persones acreditades	Edat mitjana de les persones contractades
Col·laborador	65%	36	35	36
Lector	62%	37	37	36
Agregat	48%	41	40	38
Catedràtic	59%	47	47	nd

nd: no disponible

Horitzó 2050

Davant de l'allau de jubilacions que es perfilava a l'horitzó 2012-2020, la UAB va decidir, l'any 1999, incentivar la jubilació anticipada del seu professorat. Es pretenia dilatar el període del relleu generacional per tal de desactivar un problema de caire **conjuntural** suscitat per la concentració de bona part del professorat en una mateixa franja d'edat.

Avui, la preocupació creixent per la qualitat del sistema universitari obliga a repensar la renovació generacional al marge de factors conjunturals.

En efecte, la vida laboral del professorat es desenvolupa al llarg d'unes quatre dècades, i és obvi que, en termes generals, aquesta dilatada longevitat acadèmica no afavoreix la qualitat del sistema universitari. Successives promocions universitàries són excloses de la carrera acadèmica; el professorat acaba excedint els trams d'edat de més fertilitat investigadora i assoleix una edat on ja no gaudeix del suficient horitzó temporal per emprendre línies de recerca innovadores.

Dit sense ambages, **la qualitat del sistema universitari exigeix un turn over molt més ràpid de les seves plantilles.**

Aquesta exigència, que ja aflorava anys enrere, es torna peremptòria en un temps caracteritzat per la forta **acceleració de la velocitat dels canvis** en tots els àmbits, i molt especialment en el del coneixement i el de les tecnologies. Sobre els canvis que s'esdevindran abans que es jubili el professorat incipient, es a dir, d'aquí a l'**any 2050**, només es pot vaticinar que seran nombrosos, que se succeiran a ritme vertiginós i que exigiran un esforç d'actualització que aguditjarà les tensions ja existents entre la longevitat i la qualitat acadèmiques.

Per tal de minvar aquestes tensions, urgeix accelerar el **turn over** generacional i **establir la jubilació als seixanta anys**, cosa que reduirà la carrera acadèmica a unes tres dècades.

Quan s'argumenta el cost excessiu que això suposaria per a la viabilitat del sistema de pensions, s'oblida que, en la societat del coneixement, els recursos generats per una qualitat més elevada del sistema universitari ho compensarien amb escreix. Així mateix, quan s'addueix que el professorat sexagenari se sent en plenitud de facultats, s'oblida que **no hi ha per què desapropiar la seva valuosa experiència**. Només cal pressupostar les partides compensatòries que permetin continuar gaudint dels seus serveis, tal com ja es fa a la UAB.

Finalment, l'argument que la jubilació duu cap al sentiment d'un buit existencial i d'una absència d'utilitat social oblidada que als seixanta anys continua sent molta la vida apassionant i socialment útil que flueix per fora dels recintes universitaris.

L'altra faceta de la renovació generacional consisteix a garantir la qualitat del "relleu". Mentre les universitats compleixin els seus compromisos amb una bona formació investigadora, no cal amoïnar-se, tan sols es requereix encertar la selecció de qui romandrà a la universitat en lloc d'integrar-se en altres sectors. Sembla raonable que aquesta selecció comporti un **període de prova**, però la mateixa qualitat del sistema universitari exigeix que aquest període **sigui breu**. Després de vuit anys com a ajudant i ajudant doctor, o lector, no es pot mantenir cap persona en la incertesa sobre el seu futur professional, ni retornar-la al mercat de treball.

Davant de l'evidència que les places d'ajudant, orientades teòricament cap a la formació, s'utilitzen per abaratir els costos docents, un bon sistema de beques d'investigació, amb garanties laborals, hauria de tornar-les prescindibles. Les places de lector, alhora que perfilen la formació, haurien de servir com a període de prova amb una durada que no excedís els tres anys. El mateix concepte de període de prova implica que aquestes places es convoquin **vinculades a un concurs d'accés a places permanents**, vacants o de nova dotació.

Tampoc no és desitjable que les acreditacions es regeixin per criteris d'excel·lència, ja que això fomenta una competitivitat que resulta més perjudicial que beneficiosa. **La suficiència investigadora és força preferible**, però aquest és un altre tema.